

PhDr. Marie Kratochvílová:

Autorství mezi právem, etikou a technologií.

(Doktorská disertace, Aplikovaná etika. FHS UK 2013)

Pro svoji disertační práci si autorka zvolila téma, o jehož významu a aktuálnosti nelze v současné době pochybovat. Prudký rozvoj elektronických "nových médií", záznamových i čtecích prostředků a zejména internetu silně proměnil celé informační a publikační prostředí. Na jedné straně umožnil dříve netušené možnosti šíření informací a zpřístupnil je po celém světě, na druhé straně zkřížil dosavadní představy o autorských právech a jejich zákonné řešení nečekaně silně zkomplikoval, ne-li přímo znemožnil. Na jedné straně zaplavil celý svět téměř stejnými informacemi a prakticky stejnou hudbou určitých autorů a skupin, kterým tak přinesl astronomické příjmy, na druhé straně stále víc ohrožuje tradiční průmysl tištěných knih a časopisů. Prodej "informací" tvoří dnes významnou položku v národním hospodářství bohatých ("vyspělých") zemí, zároveň se však tyto příjmy stále obtížněji brání před různými druhy "pirátství". A pro velkou oblast vědecké a náročnější umělecké tvorby, která už dávno autorům žádné zisky nepřináší, se ozývají silné hlasy, které ji chtějí úplně "uvolnit", tj. vyjmout z běžných pravidel trhu a směny.

Tyto velmi nápadné proměny, které se nedaří řešit pouze technickými úpravami příslušných právních předpisů, volají po hlubším a důkladnějším rozboru nové situace a nových problémů. Autorka je pro takovou práci dobře vybavena, především vlastní dlouholetou praxí vydavatelky a nakladatelské redaktorky, ale také širokým rozhledem po celé vydavatelské krajině, umělecké, literární i vědecké. V létě 2013 spolupředložila zdařilou celostátní konferenci na toto téma v NTK, kde vystoupila s vlastním příspěvkem.

Předložená práce splňuje formální náležitosti. Má 261 stran a dalších 62 stran příloh, bohatý seznam literatury tištěné i internetové a přiměřený poznámkový aparát. Je psána živým, pružným jazykem a dobře se čte. Rušivě snad působí jen autorčin sklon psát v doplňku např. "určená" místo "určena" (str. 24; podobně "vyňaté", str. 31; "hodnocený", pozn. 146; "chápané", str. 93 aj.) Práce je pečlivě vypravena a počet překlepů a drobných chyb je bezpečně v normě.

Studentka shromáždila velké množství relevantního materiálu a podařilo se jí zmapovat velmi širokou oblast autorských vztahů, vydavatelských i producentských zájmů, technologických možností a platných právních úprav. Problémy osvětluje z velmi různých hledisek, od historických paralel a pokusů o řešení až po hlediska autorů, producentů a uživatelů. Stručně probírá i právní otázky, které český zákon považuje za "související s autorskými právy" a uvádí i zajímavé příklady z vlastní i cizí vydavatelské praxe. Je velmi cenné, že autorka se snaží nestranně předložit stanoviska i argumenty zastánců "volného přístupu" a licencování, kterým se často neprávem přisuzuje hanlivé označení "piráti".

Práce v tomto rozsahu je ovšem v pravém slova smyslu "průkopnická", neboť autorka neměla na co navázat, zejména v utřídění látky a v postupu výkladu. Ačkoli

jsem se sám touto problematikou už delší dobu zabýval, teprve po přečtení této práce jsem si uvědomil podstatné souvislosti i možné výhledy na nějaké řešení. Při naznačené šíři výkladu a rozmanitosti hledisek ovšem není divu, že právě výběr a utřídění shromážděného materiálu není dotažen do žádoucího konce a práce tak místy působí poněkud neurovnaně až nepřehledně. Na jedné straně jsou v práci různé exkurzy, které s tématem souvisejí jen dosti volně (některé historické paralely a aktualizace, příklad korespondence autora s nespolehlivým nakladatelem aj.), na druhé straně o možnostech lepšího právního řešení by čtenář uvítal rozbor hlubší a podrobnější. Také v oblasti "nových médií" bych uvítal například aspoň stručné vysvětlení zkratk různých licencí ("p2p", „Compatible licenses“, str. 108n.) atd.

Další výhrada by se týkala toho, že výslovně etickým otázkám je věnováno málo místa a celá kapitola 7. 2. není právě uspokojivá. Básník, který si vymýšlí, určitě nemusí lhát (str. 22). Slovo "pirát" je z řec. *peiratés*, lat. *piratus* t.v. a tedy nepochází z angličtiny (str. 36), I. Kant nebyl první, kdo se autorským právem zabýval (str. 42). U diskuse o bodovém hodnocení vědeckých publikací (RIV, str. 92 nn.) bych uvítal důkladnější zdůvodnění, jak souvisí s tématem práce. Na str. 158 autorka právem kritizuje vymezení "nových médií" z pera J. Macka, její vlastní pokus bohužel není o mnoho lepší (tamt.) Není vinou autorky, že terminologie celé této oblasti je velmi mlhavá a často si vypomáhá slangem. Tak slovo "médiium" jednou znamená instituci (např. televize nebo blog), jindy hmotný nosič informace (disketa, CD-ROM). Kdyby se však autorka přísně držela svého tématu, tj. vymezení „autorských děl“ a jejich prezentace a šíření, mohla by tuto mnohoznačnost přece jen omezit.

Přes tyto výhrady jsem přesvědčen, že přínos této vskutku průkopnické práce zřetelně převažuje a **doporučuji ji tedy k obhajobě**. Práce si nepochybně zaslouží tiskovou publikaci, ale doporučoval bych, aby na ní autorka ještě pracovala.

V Praze 18. ledna 2014

Prof. Jan Sokol